

DEEL 1

Die nacht was er weer brand geweest. Ze rook het meteen, toen ze in de zondagse stilte zonder jas de straat op was gegaan, waar een dun laagje sneeuw lag. Deze keer moest het heel dicht in de buurt van hun huis zijn gebeurd. De scherpe geur was duidelijk te onderscheiden van de walmen die 's winters altijd al waren te ruiken: verkoold rubber, verbrand textiel, gesmolten metaal, maar ook verschroeid leer en haar. Want sommige moeders beschermden hun pasgeboren kinderen met een schapenvacht tegen de kou. Niet voor het eerst vroeg Eva zich af wie zoiets deed, wie sinds enige tijd 's nachts via de binnentuinen de panden met huurwoningen binnendrong en de in de trappenhuizen geparkeerde kinderwagens in brand stak. Een gek of kwajongens, dachten veel mensen. Gelukkig was het vuur nog nooit overgeslagen naar een van de gebouwen zelf. Tot nu toe was er niemand gewond geraakt. Maar financiële schade was er natuurlijk wel. Een nieuwe kinderwagen kostte bij Hertie honderdtwintig mark. Voor jonge gezinnen was dat niet niks.

Jonge gezinnen, echode het in Eva's hoofd. Ze liep zenuwachtig over het trottoir heen en weer. Het was ijskoud. Maar hoewel Eva alleen haar nieuwe lichtblauwe zijden jurk aanhad, had ze het niet koud. Ze transpireerde van opwinding, omdat ze op niets minder wachtte dan haar 'levensgeluk', zoals haar zus het spottend noemde. Eva wachtte haar aanstaande echtgenoot op, die vandaag,

op de derde zondag van de advent, voor het eerst kennis kwam maken met haar familie. Hij was uitgenodigd voor het middageten. Eva keek op haar horloge: drie minuten over één. Jürgen was te laat.

Een paar keer reed er langzaam een auto voorbij. Zondagsrijders. Het sniezerde. Dat woord had Eva's vader zelf bedacht voor deze weersgesteldheid: kleine stukjes ijs die uit de wolken kwamen vallen. Alsof daarboven iemand een schaaft over een gigantische ijsklomp heen haalde. Iemand die alles bepaalde. Eva keek naar de grijze lucht boven de witte daken. Toen zag ze dat er iemand naar haar stond te kijken. Achter het raam op de eerste verdieping boven de woorden DEUTSCHES HAUS, boven de letters AU, stond een lichtbruine gedaante die haar gadesloeg. Haar moeder. Ze leek onbewogen te zijn, maar Eva had de indruk dat ze afscheid aan het nemen was. Eva draaide snel haar rug naar haar toe. Ze slikte. Dat ontbrak er nog aan. Nu gaan huilen.

De deur van het restaurant ging open en haar vader stapte naar buiten. Zwaar en vertrouwenwekkend in zijn witte jasje. Hij negeerde Eva en maakte de vitrine rechts van de deur open om er een zogenaamd nieuwe menukaart in te leggen. Maar Eva wist dat die er pas met carnaval zou zijn. In werkelijkheid maakte haar vader zich grote zorgen. Hij wilde haar niet kwijt en wachtte met afgunst op de onbekende man die in aantocht was. Eva hoorde hem zachtjes zingen, om maar net te doen alsof er niets aan de hand was. Een volksliedje, dat hij met veel plezier verminkte. Ludwig Bruhns was tot zijn grote verdriet volkomen amuzikaal: 'Wie zocht die kon me vinden, ik lag onder mijn boom. Die ouwe trouwe linde, de morgen tegemoet.'

Achter het raam kwam naast Eva's moeder een jonge vrouw met lichtblond, getoupeerd haar staan. Ze zwaaide overdreven enthousiast naar Eva, maar zelfs vanaf deze afstand kon Eva zien dat ze gedeprimeerd was. Eva had zichzelf echter niets te verwijten. Ze had lang genoeg gewacht om haar oudere zus eerder de kans te geven te trouwen. Maar toen Annegret achtentwintig werd en ook nog eens steeds verder uitdijde, had Eva besloten, na geheim overleg met haar ouders, deze conventie buiten werking te stellen. Ze was immers zelf al bijna een oude vrijster. Ze had niet veel aanbidders gehad. Haar familie begreep het niet, want Eva zag er gezond en vrouwelijk uit, met haar volle lippen, smalle neus en lange, natuurlijk blonde haar, dat ze zelf knipte, verzorgde en tot een kunstige knot ineendraaide. Maar haar ogen straalden vaak ongerustheid uit, alsof ze er rekening mee hield dat er elk moment een ramp kon gebeuren. Eva vreesde dat dat een afschrikkend effect had op mannen.

Vijf over één. Geen Jürgen. In plaats daarvan ging de voordeur van de woning naast het restaurant open. Eva zag haar kleine broertje naar buiten komen. Stefan had geen jas aan, wat boven achter het raam meteen tot bezorgd geklop en handgebaren van zijn moeder leidde. Maar Stefan bleef koppig voor zich uit kijken. Want hij droeg wel zijn oranje wollen muts en bijpassende handschoenen. Hij trok een slee achter zich aan en om hem heen dartelde Purzel, de zwarte teckel van het gezin, een gemene, maar door hen allemaal innig geliefde hond.

'Het stinkt hier!' zei Stefan. Eva zuchtte: 'En nou jullie ook nog. Deze familie is een vloek.' Stefan begon de slee door het laagje sneeuw op het trottoir heen en weer te slepen.

Purzel snuffelde aan een lantaarnpaal, draaide druk rondjes en poepte toen in de sneeuw. De drol dampte. De ijzers van de slee krasten over het asfalt. Daar kwam het schrapende geluid van de sneeuwschuiver bij, waarmee hun vader bij de ingang in de weer was. Eva zag dat hij zijn rug beetpakte en zijn ogen dichtkneep. Haar vader had weer pijn – al zou hij dat nooit toegeven. Op een ochtend in oktober, nadat hij al geruime tijd bij zijn heiligbeen ‘gruwelijk gepest’ werd, zoals hij het noemde, had hij niet meer op kunnen staan. Eva had een ziekenauto laten komen en in het Centrumziekenhuis was er een röntgenfoto gemaakt en een hernia geconstateerd. Hij was geopereerd en de dokter had hem dringend geadviseerd te stoppen met het restaurant. Ludwig Bruhns had geantwoord dat hij een gezin moest onderhouden. Hoe zou hij dat moeten doen van zijn kleine pensioen? Ze hadden op hem ingeprept: dat hij een kok in dienst moest nemen en niet meer zelf in de keuken moest gaan staan. Maar Ludwig had geweigerd een vreemdeling toe te laten in zijn domein. De oplossing was toen geweest dat ze de lunch hadden afgeschaft. Sinds de herfst gingen ze pas ’s avonds open. De omzet was sindsdien met de helft gedaald. Maar met Ludwigs rug ging het beter. Toch wist Eva dat het haar vaders grote wens was om in het voorjaar weer een middagmaal te kunnen serveren. Ludwig Bruhns hield van zijn werk, genoot ervan als zijn gasten gezellig bij elkaar zaten, als het eten hun smaakte en ze tevreden, verzadigd en aangeschoten weer naar huis gingen. ‘Ik breng lichaam en geest van de mensen bij elkaar,’ zei hij graag. Wat Eva’s moeder dan steevast aanvulde met: ‘Je vader is in alle opzichten een restaurateur.’ Eva kreeg het nu toch koud. Ze deed haar armen over elkaar en rilde. Ze hoopte vurig dat Jürgen haar ouders met respect zou behandelen. Ze had al een

paar keer meegemaakt dat hij onaangenaam uit de hoogte had gedaan tegen obers en verkoopsters.

‘Politie!’ riep Stefan. Er kwam een zwart-witte auto met een sirene op het dak aangereden. Er zaten twee mannen in donkerblauwe uniformen in. Stefan bleef vol ontzag onbeweeglijk staan. Eva vermoedde dat de agenten op weg waren naar de verbrande kindervagen, om sporen te zoeken en de bewoners te ondervragen of ze die nacht iets verdachts hadden opgemerkt. De auto gleed bijna geluidloos voorbij. De beide politiemannen knikten eerst kort naar Ludwig en daarna naar Eva. In deze wijk kende men elkaar. Toen sloeg de wagen de Königstraße in. Ja, waarschijnlijk was daar ergens de brand geweest. De roze nieuwbouw. Daar woonden een paar gezinnen. Jonge gezinnen.

Twaalf over één. Hij komt niet. Hij is van gedachten veranderd. Hij belt me morgen op om te zeggen dat we niet bij elkaar passen. Het maatschappelijke verschil tussen onze families, lieve Eva, kunnen we niet overbruggen. *Baf!* Stefan had haar geraakt met een sneeuwbal. Hij was pal op haar borst terechtgekomen en de sneeuw gleed ijskoud bij haar halsuitsnijding naar binnen. ‘Ben je gek geworden? Dit is een splinternieuwe jurk!’ Stefan lachte zijn tanden bloot, dat was zijn manier van schuldbewust kijken. Eva wilde kwaad nog iets zeggen, maar op dat moment verscheen Jürgens gele auto aan het eind van de straat. Haar hart maakte een sprongetje als een kalf dat in paniek was. Eva vervloekte haar zwakke zenuwgestel, waarvoor ze zelfs al een keer bij een dokter was geweest. Rustig ademen. Wat haar niet lukte. Want terwijl Jürgens auto naderde, werd het haar in één klap duidelijk dat haar ouders er op geen enkele manier van te overtuigen zouden zijn

dat hij hun dochter gelukkig kon maken. Zelfs niet met al zijn geld. Ze kon nu Jürgens gezicht achter de voorruit onderscheiden. Hij zag er vermoeid uit. En ernstig. Hij keek helemaal niet naar haar. Ze had even de verschrikkelijke gedachte dat hij gas zou geven en doorrijden. Maar hij remde af. Stefan flapte eruit: 'Hij heeft zwart haar! Het lijkt wel een zigeuner.'

Jürgen reed iets te dicht langs het trottoir. Het rubber van de band raakte piepend de stoeprand. Stefan pakte Eva's hand vast. Ze voelde de sneeuw onder haar jurk smelten. Jürgen zette de motor af en bleef nog even in de auto zitten. Hij zou dit beeld nooit meer vergeten: twee vrouwen, de een dik, de ander klein, bij het raam boven het woord HAUS, er ten onrechte van uitgaand dat ze onzichtbaar waren. Een starende jongen met een slee en een forsgebouwde man met een sneeuwschuiver die klaar voor wat komen ging in de deuropening van het restaurant stond. Ze keken naar hem als naar een verdachte die voor het eerst de rechtbank betreedt en plaatsneemt in zijn bank. Behalve Eva. Zij had een blik vol angstige liefde.

Jürgen slikte, zette zijn hoed op en pakte een in zijdepapier gewikkelde bos bloemen van de passagiersstoel. Hij stapte uit en liep op Eva af. Hij wilde glimlachen, maar werd ineens kort maar pijnlijk in zijn kuit gebeten. Een teckel. 'Purzel! Af! Af!' riep Eva. 'Stefan, breng hem naar binnen. Naar de slaapkamer.' Stefan sputterde, maar pakte de hond toch op en droeg het spartelende dier het huis in. Eva en Jürgen keken elkaar verlegen aan. Ze wisten niet goed hoe ze elkaar moesten begroeten terwijl Eva's hele familie toekeek. Toen gaven ze elkaar een hand en begonnen gelijktijdig te praten. 'Het spijt me, ze zijn ook zo

nieuwsgierig.' 'Wat een ontvangstcomité. Waar heb ik dat aan te danken?' Toen Jürgen Eva's hand losliet, verdwenen vader, moeder en zus van hun uitkijkposten als konijnen in hun holletjes. Eva en Jürgen waren samen. Er raasde een ijzige wind door de straat.

Eva vroeg: 'Heb je trek in gans?'

'Ik denk al dagen nergens anders aan.'

'Je hoeft alleen maar te zorgen dat je het goed kunt vinden met mijn broertje. Dan heb je iedereen voor je gewonnen.'

Ze lachten allebei, zonder te weten waarom. Jürgen liep op de deur van het restaurant af, maar Eva trok hem naar links, naar de voordeur van hun woning. Ze wilde Jürgen niet meenemen door de halfduistere gelagkamer met de lucht van gemorst bier en vochtige as. Daarom gingen ze via de pas in de boenwas gezette trap met zijn zwarte leuning naar de woning die zich boven het restaurant bevond. Het pand was na de oorlog weer opgebouwd, nadat het bij een luchtaanval op de stad bijna volledig was verwoest. Op de ochtend na het inferno had alleen de lange bar er nog gestaan, blootgesteld aan weer en wind, want het dak was weg.

Boven in de deuropening stond Eva's moeder te wachten en ze zette de glimlach op die ze gewoonlijk voor de stamgasten van het restaurant reserveerde. Stefan noemde het haar 'suikergezicht'. Edith Bruhns had een dubbele halsketting van granaat omgedaan en droeg verder vergulde oorknopjes met bungelende kweekparels en een zuiver gouden broche in de vorm van een klaverblad. Ze presenteerde al haar juwelen, wat Eva nog nooit had meegemaakt. Ze moest aan het sprookje van de kerstboom denken, dat ze aan Stefan had voorgelezen. De kerstboom die na het

kerstfeest op zolder werd gezet en in de lente in de binnentuin werd verbrand. In zijn verdorde takken hingen nog wat vergeten resten van kerstavond.

Maar het past wel bij de advent, dacht Eva.

‘Meneer Schorrmann, wat een weer hebt u meegebracht. Rozen in december? Waar hebt u dié opgeduikeld, meneer Schorrmann?’

‘Hij heet Schoormann, mama, met twee o’s.’

‘Mag ik uw hoed aannemen, meneer Schoormann?’

In de huiskamer, die op zondag ook als eetkamer werd gebruikt, kwam Ludwig Bruhns met een draaispit en gevogelteschaar in zijn handen naar Jürgen toe. Ter begroeting stak hij zijn rechterpols naar Jürgen uit. Jürgen bood zijn verontschuldigen aan dat hij te laat was. De sneeuw. ‘Geen probleem. We zitten nog niet in de gevarenzone. Het is een grote gans, zestien pond. Die heeft tijd nodig.’ Annet, die zich op de achtergrond had gehouden, schoof in de richting van Jürgen. Ze had een iets te donkere lijn rond haar ogen aangebracht en droeg een iets te oranje lippenstift. Ze gaf Jürgen een hand en lachte samenzweerderig: ‘Gefeliciteerd. Er staat u wat moois te wachten.’ Jürgen vroeg zich af of ze de gans of Eva bedoelde.

Niet lang daarna zat iedereen aan tafel, de blikken gericht op de dampende vogel. Als een soort grafgift stond er een kristallen vaas naast met de gele rozen die Jürgen had meegebracht. De radio stond zachtjes aan, er kwam nauwelijks hoorbaar lichte muziek uit. Op het dressoir draaide een kerstpiramide rondjes, aangedreven door drie flakkerende kaarsen. De vierde was nog onaangeroerd. In het midden van de piramide bevonden zich Jozef, Maria en de kribbe met het pasgeboren kind in een stal. Om de familie heen

cirkelden schapen, herders en de drie koningen met hun kamelen eeuwigdurend in het rond. Ze zouden nooit bij de Heilige Familie kunnen komen, het kindje Jezus nooit hun geschenken kunnen aanbieden. Eva had dat als kind altijd zielig gevonden. Op een gegeven moment had ze het geschenk van de zwarte koning afgepakt en het bij de kribbe neergelegd. Met Kerstmis het jaar daarop was het kleine, rode houten pakje kwijt geweest en de zwarte koning draaide sindsdien rond met lege handen. Ze hadden het pakje nooit meer teruggevonden. Eva's moeder vertelde dit verhaal elk jaar voorafgaand aan Kerstmis, nadat ze de piramide van zolder had gehaald. Eva was destijds vijf jaar geweest, maar ze kon zich er niets van herinneren.

Eva's vader knipte met de gevogelteschaar de gans over zijn borst in de lengte open. 'Heeft de gans ooit geleefd?' Stefan keek zijn vader vragend aan. Die gaf Jürgen een knipoog. 'Nee, deze gans is kunstmatig gemaakt. Alleen om op te eten.' 'Wie wil er een stukje borst?' Stefan hield zijn vader zijn bord voor. 'Snuffie, eerst onze gast.' Eva's moeder pakte Jürgens bord, het Dresdener porselein met de groene blaadjes, en reikte het haar man aan. Eva zag Jürgen onopvallend om zich heen kijken. Zijn oog viel op de doorgezakte bank met de gele geruite deken, die haar moeder over een versleten plek heen had gelegd. Voor de linkerarmleuning had ze een kleedje gehaakt. Daar zat haar vader na middernacht, als hij uit zijn keuken kwam en zijn voeten op het lage gestoffeerde krukje legde, zoals de dokter hem had aangeraden. Op de salontafel lag het weekblad *Der Hausfreund*, opengeslagen bij de kruiswoordpuzzel, die voor een kwart was ingevuld. Op de dure televisie lag ter bescherming ook een gehaakt kleedje. Jürgen snoof een keer en bedankte beleefd voor het volle bord,